

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 560/2022-53

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Straku a sudcov Roberta Šorla (sudca spravodajca) a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky **MOFAK s. r. o.**, Zoltána Kodálya 788, Galanta, IČO 44 122 870, zastúpenej HALADA advokátska kancelária s. r. o., Kapitulská 21, Trnava, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 4Obdo/52/2021 z 29. apríla 2022 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 5. augusta 2022 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a čl. 36 ods. 1 a 2 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) zrušujúcim uznesením najvyššieho súdu v civilnom spore, ktoré žiada zrušiť a vec vrátiť najvyššiemu súdu na ďalšie konanie.

II.

2. Správca úpadcu, na ktorého bol v auguste 2010 vyhlásený konkurz, sa ako žalobca proti sťažovateľke domáhal určenia neúčinnosti kúpnej zmluvy uzavretej v júni 2009, ktorou boli nehnuteľnosti úpadcu prevedené na sťažovateľku. Žalobca tvrdil, že trhová cena nehnuteľností bola desaťnásobne vyššia a rozdiel hodnoty trhovej a dohodnutej ceny by pokryl pohľadávky prihlásené v konkurze. Podľa žalobcu kúpna zmluva je ukracujúci právny úkon podľa § 57 ods. 4 zákona č.7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „zákon o konkurze“), ktorý napĺňa skutkovú podstatu právneho úkonu bez primeraného protiplnenia v prospech sťažovateľky ako osoby spriaznenej s úpadcom, pri ktorom sa úpadok v čase urobenia právneho úkonu predpokladá, pokiaľ sa nepreukáže opak (§ 58 ods. 2 zákona o konkurze). Podľa žalobcu sa pri právnom úkone bez primeraného protiplnenia posudzuje len to, či tento právny úkon spôsobil úpadok úpadcu alebo bol urobený počas úpadku, čo sa v danej veci predpokladalo, keďže sťažovateľka sa v spore

nesnažila preukázať opak. Podľa sťažovateľky na úspešné odporovanie právnomu úkonu bez primeraného protiplnenia je potrebné, aby bola splnená aj všeobecná podmienka podľa § 57 ods. 4 zákona o konkurze, podľa ktorého právnomu úkonu možno odporovať, len ak ukracuje uspokojenie prihlásenej pohľadávky niektorého z veriteľov.

3. Okresný súd rozsudkom žalobu zamietol. Medzi stranami bolo sporné, či je potrebné preukazovať aj ukrátenie uspokojenia veriteľov úpadcu, a ak áno, ktorú stranu vo vzťahu k tejto skutočnosti zaťažuje dôkazné bremeno. Ďalšou spornou skutočnosťou bolo zistenie rozsahu majetku úpadcu a jeho hodnota v čase pred uzavretím kúpnej zmluvy a po nej. Okresný súd za zásadnú považoval otázku, či hodnota majetku úpadcu po uzavretí kúpnej zmluvy postačovala na uspokojenie do konkurzu prihlásených a uznaných pohľadávok k 30. júnu 2009. Na ten účel opakovane nariadil znalecké dokazovanie, z ktorého vyplynulo, že nebolo možné určiť všeobecnú hodnotu majetku podniku úpadcu v čase uzavretia kúpnej zmluvy, pričom ukrátenie veriteľov mal podľa okresného súdu preukázať žalobca. Zamietnutie žaloby zdôvodnil tým, že žalobca môže s úspechom odporovať úkony bez primeraného protiplnenia, iba ak sú kumulatívne splnené tieto podmienky: (i) právny úkon ukracuje niektorého z veriteľov úpadcu, (ii) právny úkon spôsobil alebo bol urobený počas úpadku úpadcu a (iii) právny úkon bol urobený bez primeraného protiplnenia. Keďže sa žalobcovi nepodarilo preukázať, že v čase po uzavretí kúpnej zmluvy bola hodnota majetku úpadcu nižšia ako hodnota jeho záväzkov, nebol splnený predpoklad odporovateľnosti podľa § 57 ods. 4 zákona o konkurze. Okresný súd za preukázané považoval, že kúpna zmluva bola uzavretá v prospech sťažovateľky ako spriaznenej osoby, a teda podľa § 58 ods. 2 zákona o konkurze bol napadnutý právny úkon vykonaný počas úpadku úpadcu. Túto skutočnosť okresný súd nepovažoval za relevantnú, keďže neboli preukázané ostatné predpoklady úspešnej odporovateľnosti. V závere okresný súd dodal, že až v prípade preukázania všeobecnej podmienky, ukrátenia veriteľov, sa posudzujú ďalšie osobitné predpoklady odporovateľnosti uvedené v jednotlivých skutkových podstatách zákona o konkurze.

4. Krajský súd na odvolanie žalobcu rozsudok okresného súdu potvrdil. Poukázal na to, že pre úspech žaloby založenej na ukracujúcom právnom úkone je potrebné porovnať hodnotu majetku úpadcu, čomu zodpovedá povinnosť žalobcu uviesť a preukázať stav majetku úpadcu pred odporovaným právnym úkonom a po ňom. Žalobcom preukazované majetkové pomery a záväzky úpadcu v čase vyhlásenia a po vyhlásení konkurzu považoval krajský súd za právne irelevantné. Ak žalobca tvrdil, že k ukráteniu uspokojenia pohľadávok veriteľov malo dôjsť uzavretím kúpnej zmluvy, musel preukázať hodnotu majetku úpadcu pred a po účinnosti kúpnej zmluvy a sumu pohľadávok veriteľov, ktoré by sa mohli z tohto majetku úpadcu uspokojovať. Dôkazy predložené žalobcom vyhodnotil ako podklady vyžadované pri posúdení splnenia náležitostí pre vyhlásenie konkurzu a žiadnym spôsobom nepreukazujú hodnotu majetku úpadcu v čase pred a po uzavretí kúpnej zmluvy. Preto krajský súd dospel k totožnému záveru, že žalobca nepreukázal, že úpadca nemal ani pred vykonaním odporovaného právneho úkonu dostatok majetku na úplné uspokojenie pohľadávok veriteľov a že po účinnosti tohto právneho úkonu sa miera uspokojenia veriteľov ešte viac znížila. Krajský súd konštatoval aj správnosť záveru okresného súdu, že napadnutý právny úkon bol urobený v prospech sťažovateľky ako spriaznenej osoby, kedy zákon úpadok priamo predpokladá. K tomu dodal, že to automaticky neznamená ukrátenie veriteľov úpadcu, a to je v spore povinný preukázať žalobca.

5. Žalobca podal proti rozsudku dovolanie aj z dôvodu, že rozhodnutie krajského súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená [§ 421 ods. 1 písm. b) Civilného sporového poriadku]. Žalobca položil dovolaciu otázku: ktorú stranu sporu o odporovateľnosť právneho úkonu urobeného v prospech osoby spriaznenej s úpadcom podľa § 58 ods. 2 zákona o konkurze zaťažuje dôkazné bremeno o úpadku úpadcu a z toho plynúcom (ne)ukrátení konkurzných veriteľov v procesnej situácii, v ktorej platí zákonná domnienka o úpadku úpadcu. Podľa žalobcu sa okresnému súdu nepodarilo zabezpečiť dostatočne presvedčivé vyriešenie otázky, aká bola hodnota majetku, ktorý žalobca zahrnul do súpisu majetku, a teda či bola hodnota majetku úpadcu vyššia alebo nižšia ako pohľadávky konkurzných veriteľov. Podľa žalobcu okresný súd nesprávne pripočítal nepreukázanie týchto skutočností na jeho ťarchu a týmto dôkazným bremenom mala byť zaťažená sťažovateľka. Podľa žalobcu jemu stačilo tvrdiť len to, že odporovaná kúpna zmluva je právnym úkonom bez primeraného protiplnenia a že bola uzavretá v prospech spriaznenej osoby. Žalobca krajskému súdu vytkol, že sa nevenoval aplikácii právnych noriem, procesných a výkladových zásad, ktoré ho viedli k záveru, že dôkazné bremeno vo vzťahu k otázke o ukrátení konkurzných veriteľov odporovanou kúpnu zmluvou je na strane žalobcu, a to i napriek právnej domnienke o úpadku úpadcu podľa § 58 ods. 2 zákona o konkurze.

6. Najvyšší súd ústavnou sťažnosťou namietaným uznesením zrušil rozsudky okresného a krajského súdu a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie. Konštatoval, že krajský súd dospel k záveru, že žalobca znáša dôkazné bremeno o preukázaní ukrátenia pohľadávky veriteľa aj napriek nespornej skutočnosti, že išlo o právny úkon medzi spriaznenými osobami, pričom sťažovateľ nerozporoval, že išlo o právny úkon bez primeraného protiplnenia. Najvyšší súd prípustnosť dovolania vyvodil z nesprávneho právneho posúdenia otázky, ktorá v jeho rozhodovacej praxi nebola vyriešená. Vzhľadom na obdobnosť právnej úpravy osobitných skutkových podstát odporovateľnosti právnym úkonom v konkurze vo vzťahu k spriazneným osobám poukázal na svoje rozhodnutie č. k. 3Obdo/59/2018 (R 5/2019), v ktorom dospel k záveru, že na úspešné ubránenie sa odporovacej žalobe podľa § 60 zákona o konkurze zaťažuje dôkazné bremeno spriaznenú osobu, aby preukázala, že úmysel úpadcu ukrátiť uspokojenie veriteľov nemohla rozpoznať ani pri vynaložení náležitej starostlivosti. Preto krajský súd nesprávne právne posúdil, koho zaťažuje dôkazné bremeno o preukázaní úpadku dlžníka, ak ide o právny úkon uskutočnený medzi spriaznenými osobami, keď uviedol, že dôkazné bremeno znáša žalobca.

III.

7. Podľa sťažovateľky medzi stranami vôbec nebola sporná dovolacia otázka naformulovaná žalobcom. Medzi stranami nebolo sporné, kto nesie dôkazné bremeno o tom, či bol odporovaný právny úkon urobený v úpadku alebo nie, ale to, kto znáša dôkazné bremeno vo vzťahu k preukázaniu ukrátenia uspokojenia konkurzných veriteľov. Sťažovateľka najvyššiemu súdu vytýka, že nesprávne vyhodnotil, že od zodpovedania dovolacej otázky záviselo rozhodnutie vo veci, keď nižšie súdy ako medzi stranami nesporný fakt konštatovali, že právny úkon bol v dôsledku právnej domnienky urobený v úpadku. Tiež, že najvyšší súd v rozpore s obsahom spisu konštatoval, že sťažovateľ nerozporoval neprimeranosť protiplnenia, keď opakovane poukazoval na to, že ani túto neprimeranosť žalobca v spore nepreukázal.

8. Sťažovateľka vidí porušenie svojich základných práv vo vecnej nesprávnosti záverov najvyššieho súdu o prípustnosti žalobcom vymedzenej dovolacej otázky a vo svojvoľnom závere o preukázaní, že odporovaný právny úkon bol bez primeraného protiplnenia. Taktiež v absencii riadneho odôvodnenia namietaného uznesenia, pretože pokiaľ sa chcel najvyšší súd odkloniť od ustálenej rozhodovacej praxe konkurzných súdov nižšej inštancie, na ktorú sťažovateľ rozsiahlo poukazoval, mal svoj odklon náležite a presvedčivo odôvodniť.

IV.

9. Sťažovateľka ústavnou sťažnosťou namieta uznesenie najvyššieho súdu, ktorým v civilnom spore boli na dovolanie zrušené rozsudky okresného a krajského súdu. K tomu treba uviesť, že prístup ústavného súdu k zrušujúcim rozhodnutiam najvyššieho súdu v konaní o dovolaní vyplýva z východiska, podľa ktorého aj zrušujúce rozhodnutia všeobecného súdu môžu byť principiálne spôsobilé porušiť základné právo účastníka konania. Aj vydanie procesného rozhodnutia všeobecným súdom je potrebné považovať za súčasť poskytovania súdnej ochrany. Ide najmä o prípady, ak všeobecný súd vyrieši nejakú otázku s konečnou platnosťou, ktorá je spôsobilá ovplyvniť ďalší priebeh konania alebo jeho výsledok (II. ÚS 344/2019).

10. Sťažovateľkou namietané uznesenie najvyššieho súdu zrušuje rozsudky okresného a krajského súdu, ktorými bolo právoplatne rozhodnuté v prospech sťažovateľky, a to zamietnutím proti nej podanej žalobe z dôvodu nepreukázania zákonných predpokladov úspešnej odporovateľnosti právneho úkonu v konkurze. V sťažovateľkinej veci bolo pre rozhodnutie podstatné právne posúdenie, či podmienka ukrátenia uspokojenia pohľadávok veriteľov úpadcu podľa § 57 ods. 4 zákona o konkurze je v prípade zákonného predpokladu úpadku podľa § 58 ods. 2 splnená vždy a či ju treba osobitne preukazovať, a ak je tomu tak, ktorú stranu zaťažuje dôkazné bremeno.

11. Nemožno súhlasiť so sťažovateľkou, že táto otázka nebola v dovolaní vymedzená, keď sa žalobca ako dovolateľ pýtal najvyššieho súdu aj to, koho zaťažuje dôkazné bremeno o neukrátení veriteľov, keď platí zákonná domnienka o existencii úpadku podľa § 58 ods. 2 zákona o konkurze. Treba však súhlasiť s tým, že najvyšší súd zodpovedal len prvú časť otázky o tom, koho zaťažuje dôkazné bremeno o úpadku, keď sa tento úpadok predpokladá priamo zo zákona. Navyše, keď táto skutočnosť nebola vôbec medzi stranami sporu sporná, sťažovateľka sa nesnažila preukázať opak a z hľadiska rozdielných právnych názorov strán sporu o podmienkach odporovateľnosti nebolo zodpovedanie tejto otázky vôbec podstatné. Okresný a krajský súd zhodne konštatovali, že len predpoklad uskutočnenia právneho úkonu v úpadku úpadcu nestačí na úspešnú odporovateľnosť právneho úkonu bez primeraného protiplnenia.

12. K významu namietaného uznesenia pre sťažovateľku treba uviesť, že hoci najvyšší súd ovplyvnil konanie do tej miery, že vec vrátil na ďalšie konanie okresnému súdu, z jeho nie úplne pre vec podstatných a stavu veci nezodpovedajúcich záverov nemožno vyvodiť, že v ďalšom konaní bude nevyhnutne rozhodnuté v neprospech sťažovateľky. Okresný a krajský súd zamietli žalobu z dôvodu, že žalobca v spore nepreukázal splnenie základnej zákonnej podmienky odporovateľnosti podľa § 57 ods. 4 zákona o konkurze. Z odôvodnenia namietaného uznesenia je však zrejmé, že touto pre vec podstatnou a žalobcom vymedzenou časťou dovolacej otázky sa najvyšší súd vôbec nezoberal. Keďže najvyšší súd nevyslovil k tejto rozhodujúcej časti otázky žiadne právne posúdenie, nie sú súdy nižšieho stupňa vo vzťahu k tejto časti viazané žiadnym záväzným právnym

záverom a okresnému súdu nič nebráni, aby v novom rozhodnutí, samozrejme, po zohľadnení prípadných nových skutkových okolností, dospel k totožnému právnemu záveru o všeobecných a osobitných podmienkach odporovateľnosti právnym úkonom v konkurze.

13. Nemožno sa nevyjadriť k rozhodnutiu najvyššieho súdu R 5/2019, na ktoré najvyšší súd poukázal pre obdobnosť právnej úpravy osobitných skutkových podstát odporovateľnosti vo vzťahu k spriazneným osobám. Toto rozhodnutie riešilo odporovaciu žalobu podľa § 60 zákona o konkurze, keď správca odporoval právnemu úkonu ukracujúcemu veriteľov s tým, že bol urobený s úmyslom ukrátiť veriteľov a tento úmysel bol alebo musel byť druhej strane známy. Odporovaný právny úkon bol urobený v prospech spriaznenej osoby, a preto sa úmysel úpadcu ukrátiť svojich veriteľov a vedomosť spriaznenej osoby o tomto úmysle predpokladala, ak sa nepreukáže opak. Z citácie v odôvodnení namietaného uznesenia je zrejmé, že v prípade odporovania právnym úkonom medzi spriaznenými osobami v osobitných skutkových podstatách ide o preukazovanie opaku dvoch odlišných predpokladov. Pri právnych úkonoch bez primeraného protiplnenia podľa § 58 zákona o konkurze je následkom spriaznenosti medzi úpadcom a žalovaným predpoklad úpadku úpadcu v čase uskutočnenia úkonu, kým pri ukracujúcich právnych úkonoch podľa § 60 zákona o konkurze je následkom predpoklad úmyslu úpadcu ukrátiť svojich veriteľov a vedomosti spriaznenej osoby o tomto úmysle. Preto nebolo vhodné porovnávať tieto situácie. Ich podobnosť spočíva len v obrátenom dôkaznom bremene vo vzťahu k zákonným domnienkam, čo však v sťažovateľkinej veci nebolo rozhodujúce a ani sporné. K tomu možno dodať, že zjavne ani žalobca ako dovolateľ nevidel obdobnosť medzi ním predostretou dovolacou otázkou a právnym záverom najvyššieho súdu v jeho rozhodnutí R 5/2019, keď svoje dovolanie odôvodnil neriešením právnej otázky v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu, a nie odklonom od ustálenej rozhodovacej praxe najvyššieho súdu.

14. Uznesenie najvyššieho súdu nerieši otázku všeobecných a osobitných predpokladov odporovateľnosti právnym úkonom v konkurze vôbec, nie to ešte konečne. S konečnou platnosťou vyriešilo len to, čo v spore nebolo rozhodujúce a od vyriešenia čoho rozsudky okresného a krajského nezáviseli. To v okolnostiach veci vôbec neprejudikuje neúspech sťažovateľky v spore. Preto nemožno vysloviť porušenie uvedených práv sťažovateľky podľa čl. 46 ods. 1 a 2 ústavy, čl. 36 ods. 1 a 2 listiny a čl. 6 ods. 1 dohovoru, ktoré treba vždy vnímať s ohľadom na definitívny výsledok sporu pred všeobecnými súdmi. Opačný prístup by bol z pohľadu ústavného nesprávny, keďže by nevedol k ochrane základných, na výsledok zameraných ústavných práv strán sporového konania, ale k tomu, že ústavný súd by vykonával dohľad nad tým, či opravné inštalcie všeobecného súdnictva pri svojich konaní definitívne nekončiacich postupoch a rozhodnutiach správne aplikujú podústavné právo. Preto bola ústavná sťažnosť podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov odmietnutá ako zjavne neopodstatnená.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 13. októbra 2022

Peter Straka
predseda senátu